

Rapport

OPINIEPEILING GASWINNING EN GASGEBRUIK

Onderzoek in opdracht van Milieudefensie

Juli 2016

COLOFON

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
020-3330670

Rapportnummer

2016/120

Datum

Juli 2016

Opdrachtgever

Milieudefensie

Auteur(s)

Peter Kanne
Gert Versteeg

Bestellingen

Exemplaren zijn verkrijgbaar bij de opdrachtgever.

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

INHOUDSOPGAVE

1.	Belangrijkste uitkomsten.....	5
2.	Inleiding.....	8
2.1	Aanleiding van het onderzoek	8
2.2	Doel onderzoek	8
2.3	Verantwoording.....	8
2.4	Leeswijzer	9
3.	Kennis en houding.....	11
3.1	Mening over milieu-onderwerpen.....	11
3.2	Kennis en mening over aardgas	12
3.3	Aardgaswinning in Groningen.....	13
4.	Alternatieven en te nemen maatregelen.....	18
4.1	Alternatieven	18
4.2	Verantwoordelijke partij(en)	18
4.3	Gas besparende maatregelen.....	19

HOOFDSTUK

Belangrijkste uitkomsten

1. Belangrijkste uitkomsten

Zorgen over het milieu

Bijna driekwart van de Nederlanders maakt zich veel of enige zorgen over het milieu (73 procent). Zesentwintig procent maakt zich veel zorgen. Van de voorgelegde milieu gerelateerde actiepunten vindt het grootste deel dat de regering zonne-energie met de hoogste prioriteit moet stimuleren (69 procent).

Kennis over aardgaswinning en -gebruik

Bijna negen op de tien Nederlanders zijn van mening dat aardgaswinning in Groningen de oorzaak is van de aardbevingen in die provincie (87 procent). Ruim twee derde denkt dat aardgas minder slecht is voor het klimaat is dan olie en kolen (70 procent). Bijna een derde denkt dat het gebruik van aardgas klimaatverandering versterkt (32 procent, 17 procent denkt van niet).

Ruime meerderheid vindt dat Nederland moet stoppen met aardgaswinning in Groningen

Bijna drie kwart van de Nederlanders (73 procent) vinden dat de regering moet stoppen met de aardgaswinning in Groningen. Een derde (33 procent) vindt dat dat met de hoogste prioriteit moet gebeuren. Na het lezen van informatie over de kosten en baten van aardgaswinning in Groningen is het deel van de Nederlanders dat tegen aardgaswinning is, gestegen van 73 naar 85 procent. Het deel dat voor de aardgaswinning is, is dan gehalveerd van 20 procent naar 11 procent.

Zowel onder Groningers als onder niet-Groningers vindt een grote meerderheid dat de regering het stoppen van de aardgaswinning moet aanpakken (respectievelijk 90 en 85 procent). Het grootste deel van de Groningers vindt dat dit met de hoogste prioriteit moet gebeuren (56 procent), terwijl het grootste deel van de overige Nederlanders vindt dat het wel moet worden aangepakt, maar niet met de hoogste prioriteit (48 procent).

Onder GroenLinks- en SP-stemmers is het deel dat vindt dat Nederland moet doorgaan met aardgaswinning in Groningen het kleinst (respectievelijk 3 en 9 procent) en onder VVD- en CDA-stemmers het grootst (32 en 24 procent).

Stoppen met gasboringen: vooral vanwege de aardbevingen

Als belangrijkste reden om te stoppen met aardgaswinning in Groningen wordt door zowel Groningers (81 procent) als niet-Groningers (72 procent) de vermindering van kans op aardbevingen genoemd. Daarnaast noemt 40 procent van de niet-Groningers het stoppen van CO²-uitstoot als belangrijke reden, terwijl deze reden door 21 procent van de Groningers wordt genoemd.

Kosten versus baten

Bijna zes op de tien Nederlanders (56 procent) vinden dat aardgas nog lang nodig is om te helpen bij de overgang naar duurzame energie. De helft is van mening dat er voldoende alternatieven voor aardgas zijn. Zes op de tien Nederlanders (61 procent) vinden dat de economische opbrengsten minder belangrijk zijn dan de overlast en schade van de aardbevingen in Groningen. Ongeveer de helft (49 procent) vindt dat we moeten doorgaan met de gaswinning in Groningen en woningen en kantoren daar aardbevingsbestendig maken.

Alternatieven voor aardgas

Van de mogelijke alternatieven is men het meest positief over het zoveel mogelijk duurzaam opwekken van elektriciteit (88 procent vindt het een goed idee), gevolgd door het goed isoleren van huizen en kantoren (71 procent). Als derde vinden Nederlanders gedragsverandering een goed alternatief (66 procent).

Recente maatregelen gaan Nederlanders niet ver genoeg

Het kabinet heeft 24 juni 2016 besloten om de gaskraan verder dicht te draaien van 27 naar 24 miljard kubieke meter per jaar. Bijna zes op de tien Nederlanders (57 procent) vindt deze vermindering van gaswinning onvoldoende en onder Groningers vindt 74 procent dat deze maatregel niet ver genoeg gaat.

Een ruime meerderheid van de Nederlanders heeft al maatregelen genomen om het gasverbruik te verminderen.

Van de Nederlanders heeft 82 procent maatregelen genomen om gasverbruik te verminderen. De meeste genoemde maatregel door deze groep is het regelmatig lager zetten van de thermostaat (75 procent) en het isoleren van de ramen (66 procent). Ruim de helft van deze groep (52 procent) is bereid zelf nog meer maatregelen te nemen om het gasverbruik te verminderen. Van de mensen die nog geen maatregelen hebben genomen is een kwart bereid om in de komende 2 jaar maatregelen te nemen om het gasverbruik te verminderen. Geld blijkt in 42 procent van de gevallen de belangrijkste reden te zijn om op gas te besparen.

HOOFDSTUK

Inleiding

2. Inleiding

2.1 Aanleiding van het onderzoek

De Energiecampagne van Milieudefensie houdt zich de komende jaren bezig met de gaswinning in Groningen. Milieudefensie zet zich in om woningen en kantoren versneld energieneutraal te laten maken. Milieudefensie is geïnteresseerd in wat Nederlanders weten en vinden van gaswinning (in Groningen) en gasgebruik.

Ten behoeve van de Energiecampagne is deze nulmeting uitgevoerd. Deze nulmeting kan over enige tijd worden herhaald om na te gaan of de campagne van invloed is geweest op de mening en kennis van Nederlanders ten aanzien van gaswinning en gasgebruik.

2.2 Doel onderzoek

I&O Research heeft dit onderzoek uitgevoerd onder inwoners van Nederland van 18 jaar en ouder en heeft drie doelen:

- Vaststellen wat Nederlanders van aardgas weten en vinden.
- Bepalen of er verschillen zijn tussen wat Nederlanders vinden, op grond van: stemgedrag; leeftijd; regio; geslacht; inkomen; koophuis/woonhuis; standpunt over milieukwesties; lid/donateur van goed doel.
- Uitkomsten gebruiken voor publicitaire doeleinden.

2.3 Verantwoording

I&O Research voerde van 28 juni tot 10 juli 2016 een online onderzoek uit naar de kennis en houding van Nederlanders over gaswinning en gasgebruik. De respondenten zijn geselecteerd uit het I&O Research Panel en PanelClix. In totaal hebben in deze periode 1.500 Nederlanders deelgenomen aan het onderzoek, waarvan 379 Groningers. Met deze hoeveelheid Groningse respondenten kunnen we op betrouwbare wijze resultaten vergelijken tussen Groningers en de rest van Nederland.

De deelnemers zijn uitgenodigd met de volgende uitnodigingstekst: "Deze peiling gaat over energiewinning en het klimaat." De respondenten is niet verteld wie de opdrachtgever was.

De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd (18+), opleidingsniveau en inwonertal op provincieniveau. Tabel 2.1 geeft de gewogen en ongewogen respons per provincie weer.

Tabel 2.1

Respons per provincie, ongewogen en gewogen (n=1.500)

	ONGEWOGEN		GEWOGEN	
	N	%	N	%
Groningen	379	25%	62	4%
Friesland	33	2%	61	4%
Drenthe	48	3%	44	3%
Overijssel	76	5%	106	7%
Flevoland	30	2%	30	2%
Gelderland	141	9%	184	12%
Utrecht	84	6%	93	6%
Noord-Holland	184	12%	241	16%
Zuid-Holland	240	16%	302	20%
Zeeland	21	1%	29	2%
Noord-Brabant	175	12%	232	15%
Limburg	89	6%	118	8%
Totaal	1.500	100%	1.500	100%

2.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 3 wordt de kennis en mening van de Nederlanders over gaswinning besproken en in hoofdstuk 4 de alternatieven voor aardgas en het gedrag van de Nederlanders omtrent aardgasgebruik en maatregelen die men neemt.

De percentages in de figuren zijn de afgeronde percentages. In de achterliggende data bevatten de percentages ook decimalen. Het handmatig optellen van de afgeronde percentages in de figuren telt hierdoor niet altijd op tot 100%. Daarnaast is de antwoordcategorie 'weet niet/geen antwoord' in principe buiten beschouwing gelaten, tenzij het antwoord veel is gegeven of van belang is voor de vraagstelling.

I&O Research

I&O Research is een maatschappelijk betrokken bureau voor beleids- en marktonderzoek. Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. I&O Research is de laatste jaren gegroeid tot het achtste marktonderzoeksbureau van Nederland. In de publieke sector behoort I&O Research tot de top drie. Wij werken voor overheid, non-profit en profit-organisaties. I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001 en ISO 20252 gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 26362 gecertificeerd. Dit is de norm voor online Access Panels.

HOOFDSTUK

Kennis en houding

3. Kennis en houding

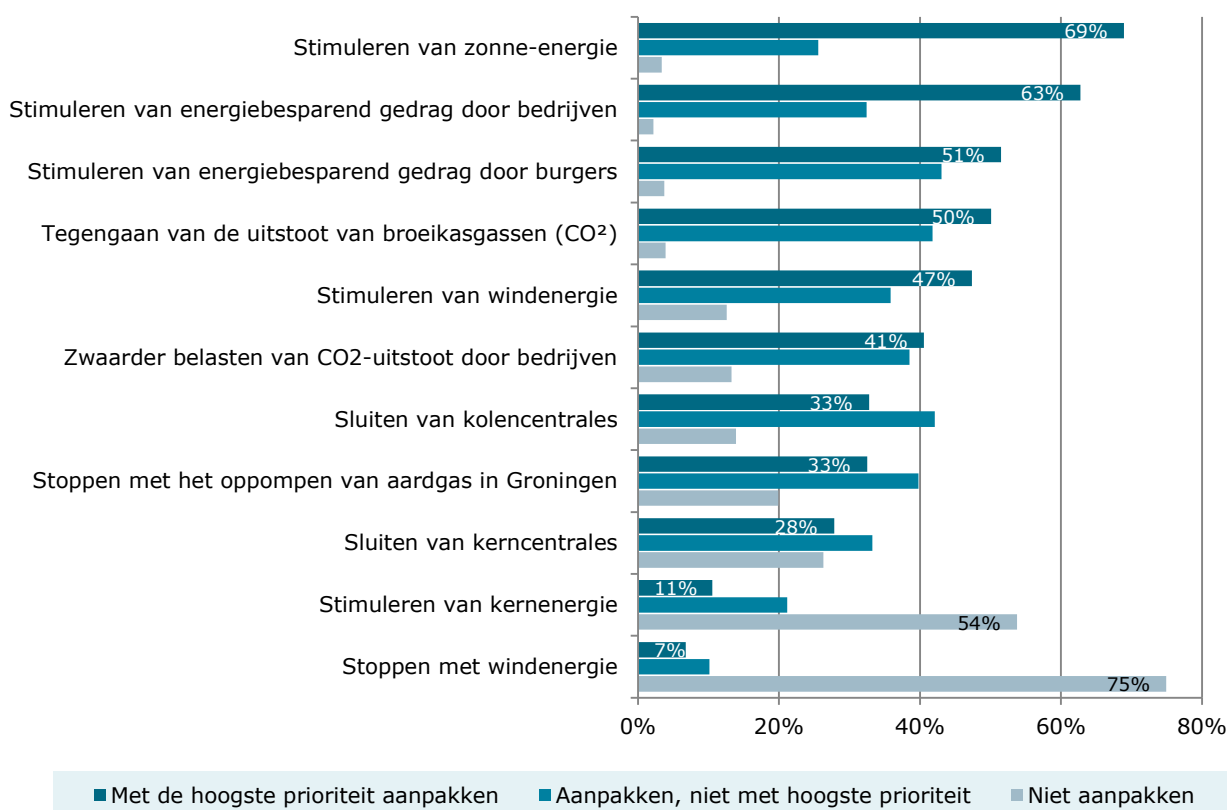
In dit hoofdstuk komt eerst aan bod in hoeverre mensen bepaalde milieu-onderwerpen belangrijk vinden en zich er zorgen over maken. Vervolgens zal de aardgaswinning in Groningen worden besproken en of men vindt dat het moet worden afgebouwd of niet, en waarom.

3.1 Mening over milieu-onderwerpen

Aan de Nederlanders is een lijst van milieu-actiepunten voorgelegd waarvan men kon zeggen met welke prioriteit deze punten door de regering moeten worden aangepakt. Deze actiepunten zijn weergegeven in figuur 3.1. Het stimuleren van zonne-energie moet volgens 69 procent met de hoogste prioriteit worden aangepakt, gevolgd door het stimuleren van energiebesparend gedrag door bedrijven (63 procent). Ruim de helft (54 procent) van de Nederlanders is van mening dat kernenergie niet gestimuleerd moet worden. Het stoppen met het oppompen van aardgas heeft vergeleken met de andere actiepunten niet de hoogste prioriteit en volgens 33 procent moet dit met de hoogste prioriteit worden aangepakt¹.

Figuur 3.1

Urgentie van actiepunten die de regering moet aanpakken

Zorgen om het milieu

Ruim een kwart van de Nederlanders maakt zich veel zorgen over het milieu, onder de Groningers is dit 16 procent (zie figuur 3.2). Bijna de helft van zowel Nederlanders als Groningers maakt zich enige zorgen over het milieu.

¹ In paragraaf 3.3 wordt hier dieper op in gegaan.

In hoeverre maakt u zich zorgen over de uitstoot van broeikasgassen (CO²), klimaatverandering en de effecten daarvan voor het milieu?

Figuur 3.3

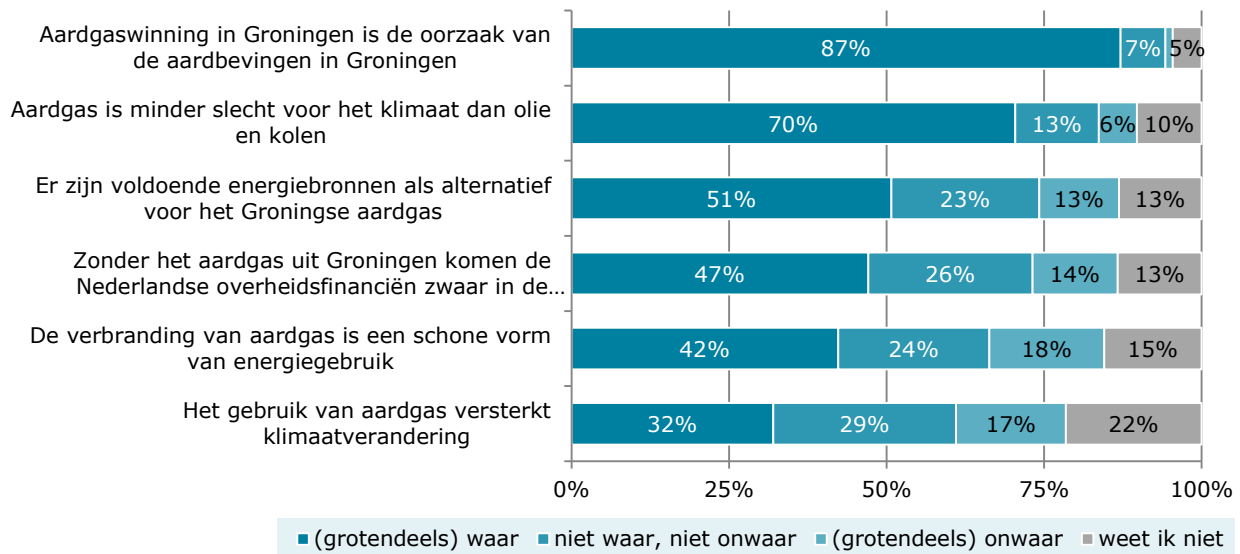
[illegible]

Kennis van aardgaswinning en -gebruik

Aan de respondenten zijn enkele stellingen over winning en gebruik van aardgas voorgelegd. In figuur 3.4 is weergegeven in hoeverre men het met de stellingen eens is. Bijna negen op de tien Nederlanders (87 procent) denken dat aardgaswinning de oorzaak is van de aardbevingen in Groningen. Zeven op de tien Nederlanders menen dat aardgas minder slecht is voor het klimaat dan olie en kolen en een derde (32 procent) denkt dat aardgasgebruik de klimaatverandering versterkt.

Figuur 3.4

In hoeverre denkt u dat onderstaande uitspraken over aardgas waar zijn?

3.3 Aardgaswinning in Groningen

In deze paragraaf komt de aardgaswinning in Groningen aan bod: moet Nederland stoppen of minderen met de aardgaswinning in Groningen? Waarom en in welk tempo?

Het merendeel vindt dat Nederland moet stoppen met aardgaswinning in Groningen

Aan de Nederlanders is gevraagd of en met welke prioriteit ze vinden dat het oppompen van aardgas in Groningen moet stoppen. Deze vraag is twee keer gevraagd, één keer voor en één keer na het verstrekken van onderstaande informatie (zie paragraaf 3.1). De resultaten hiervan zijn weergegeven in figuur 3.5.

Verstreckte informatie – Opbrengsten en effecten van aardgaswinning in Groningen

In de jaren '50 werd bij Slochteren het grootste Groningse aardgasveld aangeboord. Hierna is Nederland overgestapt op gas voor bijvoorbeeld het verwarmen van huizen en om op te koken.

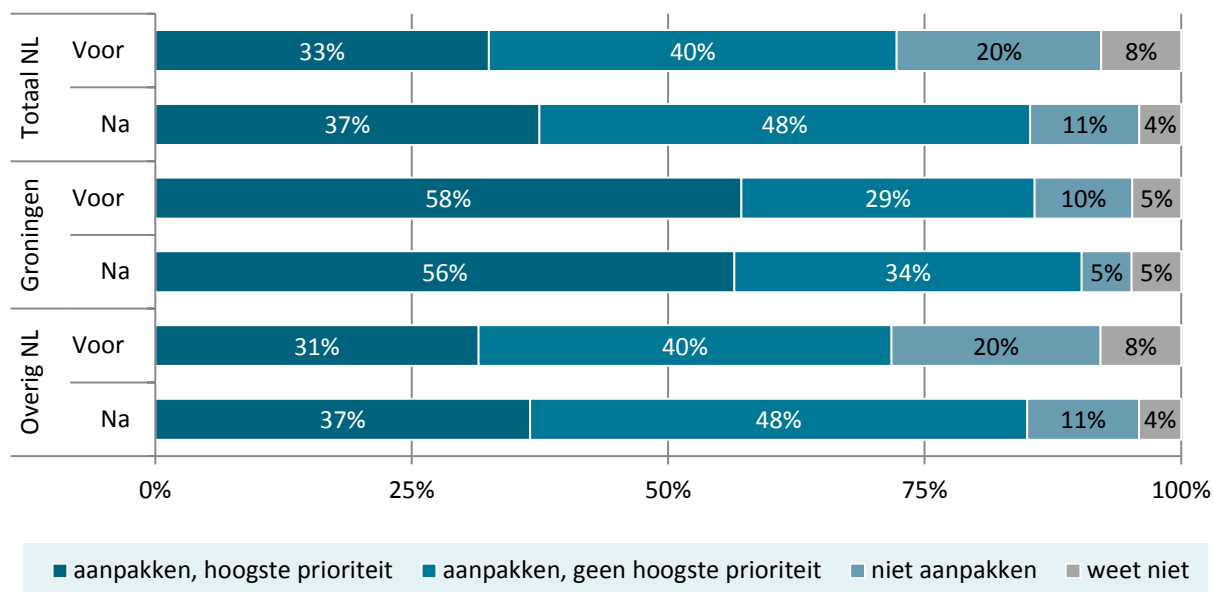
Het winnen en exporteren van aardgas was goed voor de Nederlandse economie: het leverde de Nederlandse staat honderden miljarden euro's op. De laatste jaren lopen de miljarden die de staat aan het Groningse gas verdient terug: van ruim 12 miljard in 2013 naar ruim 4 miljard dit jaar.

Een negatief effect van de aardgaswinning in Groningen is het veroorzaken van aardbevingen in de provincie Groningen. Daarnaast zorgt de verbranding van aardgas, net als bij olie en kolen, voor CO²-uitstoot en draagt zodoende bij aan de klimaatverandering.

Voor de informatieverstrekking over de kosten en baten van aardgaswinning in het onderzoek vindt 73 procent dat de regering moeten stoppen met de aardgaswinning, en na de informatie is dit 85 procent. Zowel voor als na het verstrekken van informatie over aardgaswinning vindt een significant groter deel van de Groningers dan van de Nederlanders dat de regering *met de hoogste prioriteit* moet stoppen van de aardgaswinning in Groningen (Groningers: 58-56 procent, overig Nederland: 31-37 procent). Het aandeel niet-Groningse respondenten dat vond dat de regering moet doorgaan met aardgaswinning in Groningen is gedaald van 20 procent voordat aan de respondenten de informatie (kosten & baten aardgaswinning) is voorgelegd, naar 11 procent daarna.

Figuur 3.5

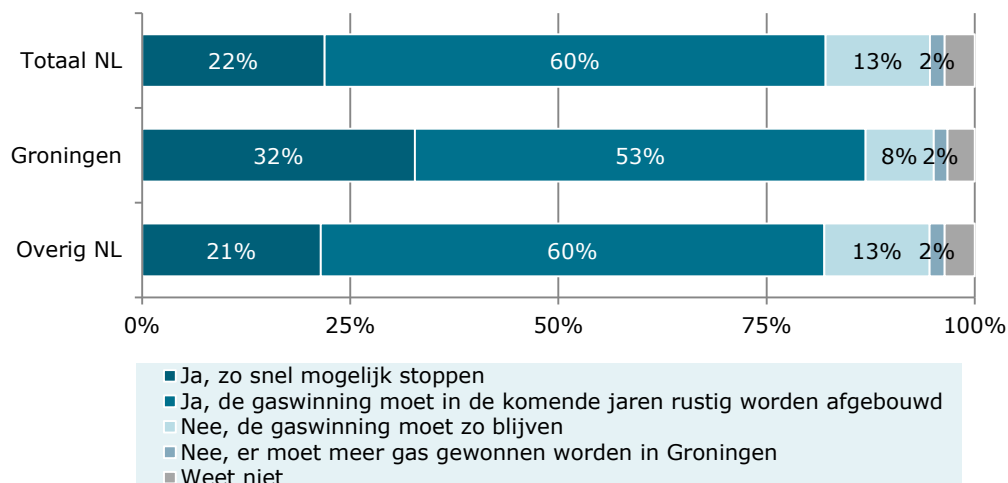
Met welke prioriteit moet de komende regering het stoppen van oppompen van aardgas in Groningen aanpakken?

Vervolgens is gevraagd of Nederland moet stoppen met de Groningse aardgaswinning en zo ja, met welk tempo. Een ruime meerderheid van de Nederlanders (82 procent) vindt dat Nederland moet stoppen met de aardgaswinning. Een significant groter aandeel Groningers dan overige Nederlanders vindt dat de aardgaswinning in Groningen zo snel mogelijk moet stoppen (respectievelijk 32 en 21 procent, zie figuur 3.6). Het merendeel van de Groningers (53 procent) en van de overige Nederlanders (60 procent) is van mening dat de gaswinning in de komende jaren rustig moet worden afgebouwd. Vijftien procent van de Nederlanders vindt dat Nederland niet moet stoppen met de aardgaswinning en dit geldt voor tien procent van de Groningers.

Figuur 3.6

Vindt u dat Nederland moet stoppen met de winning van aardgas in Groningen?

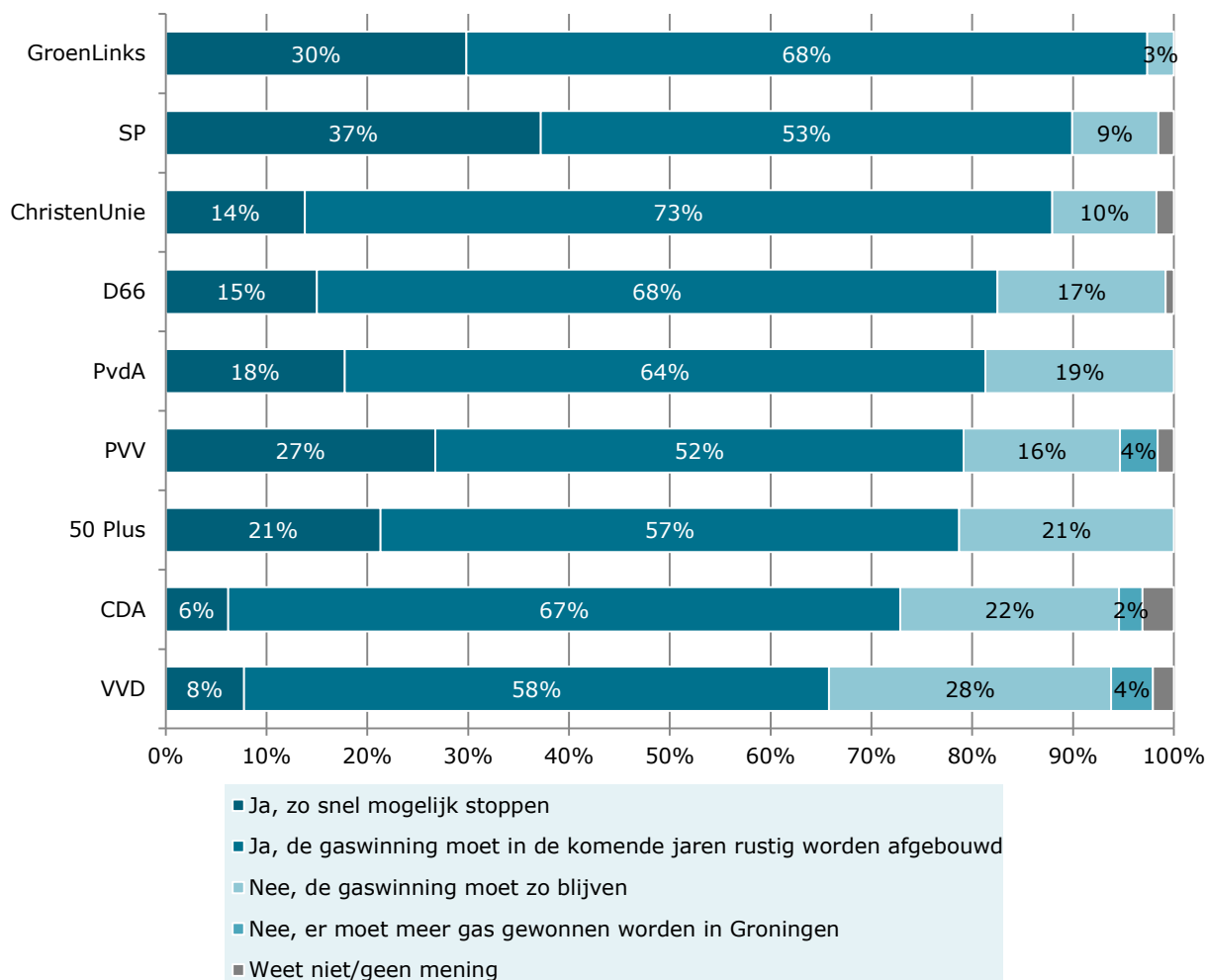

In figuur 3.7 is weergegeven in hoeverre mensen met een bepaalde politieke voorkeur vinden dat Nederland moet stoppen met de winning van aardgas in Groningen. Van de SP-stemmers vinden bijna vier op de tien dat de gaswinning zo snel mogelijk moet stoppen.

Het deel dat vindt dat Nederland moet doorgaan met de gaswinning in Groningen is onder GroenLinks-stemmers het kleinst (3 procent) en onder VVD-stemmers het grootst (32 procent).

Figuur 3.7

Vindt u dat Nederland moet stoppen met de winning van aardgas in Groningen? Uitgesplitst naar politieke voorkeur

Kabinet besluit: vermindering gaswinning van 27 naar 24 miljard kubieke meter per jaar

Het kabinet heeft op 24 juni 2016 besloten om de gaskraan verder dicht te draaien, van 27 naar 24 miljard kubieke meter per jaar. Bijna zes op de tien Nederlanders vindt deze vermindering van gaswinning onvoldoende (57 procent) en onder Groningers is dit 74 procent.

Verstreckte informatie – Gasvoorraad Groningen voldoende voor 20 jaar

De gasvoorraad in Groningen raakt langzaam op. Er is nog voldoende voorraad voor de komende 20 jaar. Er gaan echter stemmen op om dit gas zoveel mogelijk in de grond te laten zitten en niet te gebruiken, vanwege de risico's van aardbevingen en klimaatverandering.

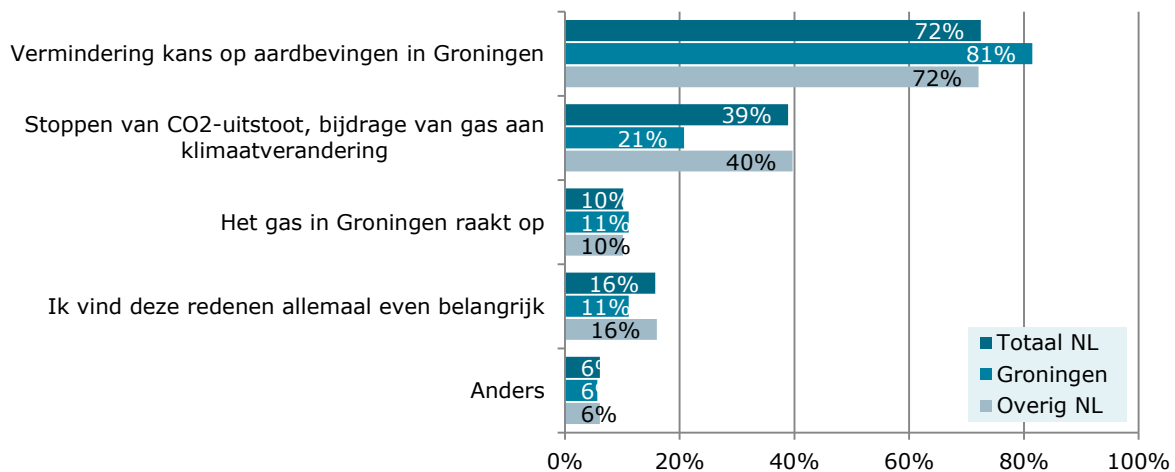
Na het presenteren van bovenstaande informatie is aan de Nederlanders gevraagd in hoeverre ze het ermee eens zijn om het Groningse gas in de grond te laten zitten. Van de Nederlanders is 57 procent het met deze stelling eens (17 procent is het (helemaal) oneens). Van de Groningers is 68 procent het met de stelling eens en tien procent (helemaal) oneens.

Redenen om met aardgaswinning in Groningen te stoppen of te minderen

Aan de mensen die vinden dat Nederland moet stoppen met de winning van aardgas in Groningen is naar de belangrijkste reden(en) daarvan gevraagd. De vermindering van de kans op aardbevingen is voor 81 procent van de Groningers en voor 72 procent van de overige Nederlanders de belangrijkste reden. Daarnaast noemt 21 procent de bijdrage aan de klimaatverandering als reden, tegenover 40 procent van de overige Nederlanders.

Figuur 3.8

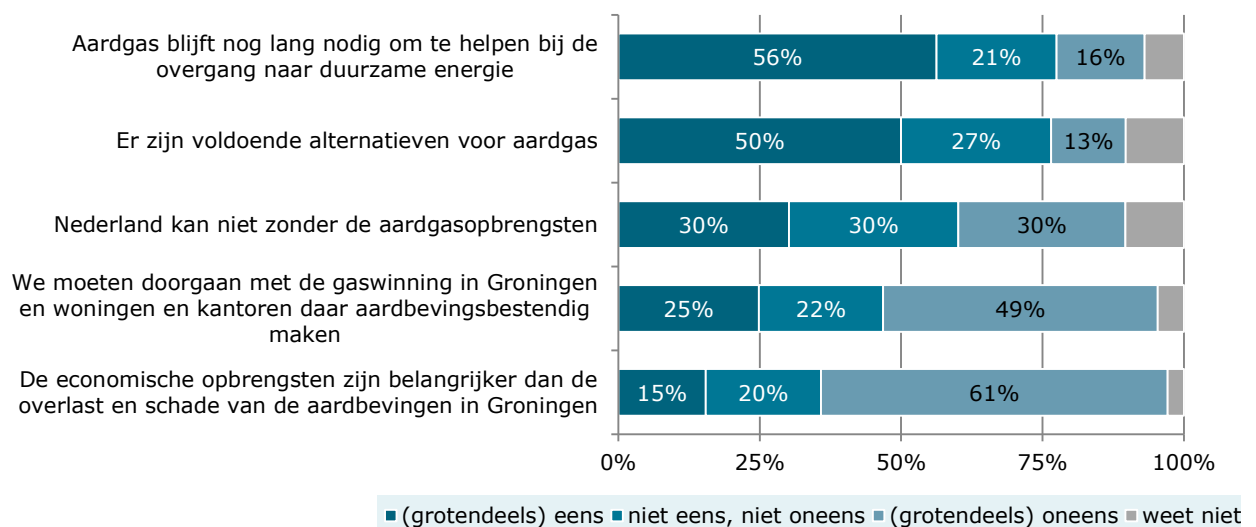
Wat is voor u de belangrijkste reden(en) om te stoppen met aardgaswinning in Groningen? (n=1232)

Aan de hand van stellingen in figuur 3.9 is te zien hoe mensen de kosten en baten tegen elkaar afwegen. Zo vinden zes op de tien Nederlanders (61 procent) dat de economische baten niet opwegen tegen de overlast en schade van de aardbevingen in Groningen. De helft vindt dat er voldoende alternatieven zijn voor aardgas. Toch vinden bijna zes op de tien Nederlanders (56 procent) dat aardgas nog lang nodig blijft om te helpen bij de overgang naar duurzame energie. Over de stelling dat Nederland niet zonder aardgasopbrengsten kan is men erg verdeeld.

Figuur 3.9

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende uitspraken?

HOOFDSTUK

Alternatieven en te nemen maatregelen

4. Alternatieven en te nemen maatregelen

4.1 Alternatieven

Als er wordt gestopt met de gaswinning in Groningen zullen er alternatieven moeten worden gevonden om te koken en de huizen en kantoren te verwarmen. In tabel 4.1 is weergegeven wat men van de mogelijke alternatieven voor aardgas vindt. Het zoveel mogelijk elektriciteit duurzaam opwekken is van de voorgestelde alternatieven volgens Nederlanders het beste idee (goed idee: 88 procent), gevolgd door het goed isoleren van huizen en kantoren (71 procent) en gedragsverandering van burgers (66 procent).

Tabel 4.1

In hoeverre vindt u elk van de alternatieven een goede of slechte oplossing?

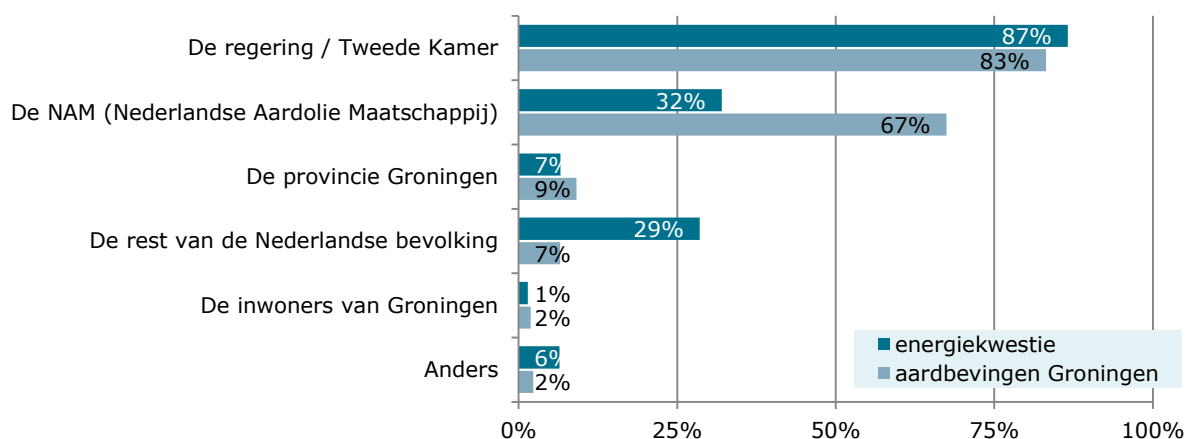
MOGELIJKE ALTERNATIEVEN	GOED IDEE	NIET GOED/NIET SLECHT	SLECHT IDEE
Zoveel mogelijk elektriciteit duurzaam opwekken (in plaats van met aardgascentrales)	88%	7%	2%
Onze huizen en kantoren heel goed isoleren, zodat we geen gas meer nodig hebben	71%	16%	8%
Gedragsverandering van burgers (verwarming lager zetten, niet meer koken op gas)	66%	20%	12%
Koken op elektriciteit	61%	22%	13%
Gas uit Noorwegen importeren	46%	26%	21%
Zoeken naar andere gasvoorraden in Nederland en onder de Noordzee	40%	22%	34%
Gas uit Rusland importeren	17%	18%	59%
In Nederland naar schaliegas boren	11%	11%	61%

4.2 Verantwoordelijke partij(en)

Aan de Nederlanders is gevraagd welke partij(en) ze verantwoordelijk houden voor het oplossen van problemen met de aardbevingen in Groningen en voor het vinden van een oplossing voor de energiekwestie (op welke manieren we welke energiebronnen gebruiken, zie figuur 4.1).

Figuur 4.1

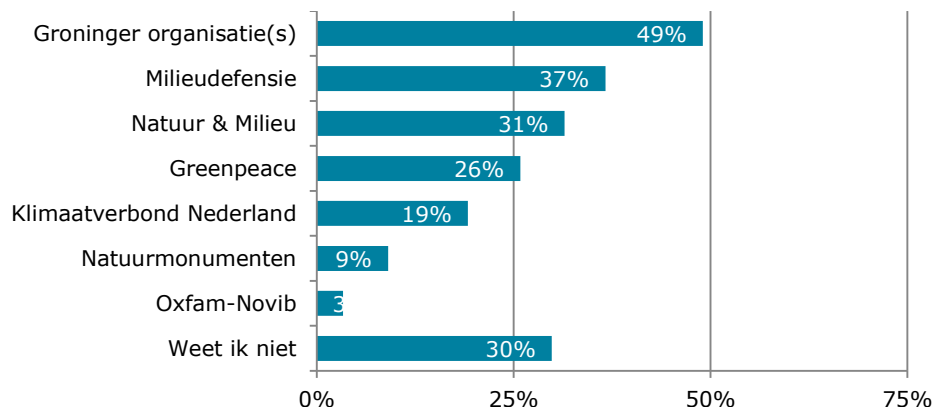
Welke van onderstaande partij(en) zijn wat u betreft verantwoordelijk voor het oplossen van de energiekwestie en problemen met de aardbevingen in Groningen?

Ook is gevraagd of men kan aangeven welke organisaties zich, volgens hen, met name inzetten om de gevolgen van de aardgasboringen tegen te gaan (zie figuur 4.2). Bijna de helft noemt Groningse organisaties en 37 procent denkt dat met name Milieudefensie zich inzet om de gevolgen van de aardgasboringen tegen te gaan.

Figuur 4.2

Welke van de onderstaande organisaties zetten zich volgens u met name in om de gevolgen van aardgasboringen tegen te gaan?

4.3 Gas besparende maatregelen

Van de Nederlanders zegt 82 procent zelf maatregelen te hebben genomen om het gasverbruik omlaag te brengen. Zo zet driekwart regelmatig de thermostaat lager (en trekt warmere kleren aan), heeft twee derde de ramen geïsoleerd (of laten isoleren) en heeft ruim de helft de buitenkant geïsoleerd (dak, zolder, vloeren, muren). Andere maatregelen die veel worden genoemd zijn: een zuinige (HR) Cv-ketel, een zonneboiler en elektrisch koken.

Tabel 4.2

Welke van onderstaande maatregelen heeft u genomen? (n=1235)

GENOMEN MAATREGEL	%
Regelmatig de thermostaat lager zetten (en warmere kleren aan)	75%
Isoleren van ramen (dubbel glas of andere energiezuinige beglazing)	66%
Isoleren van buitenkant van de woning (dak, zolder, vloeren, muren)	53%
Verhuizen naar een energiezuinige woning	6%
Woning energieneutraal maken (nul op de meter)	6%
Anders	20%

Van de Nederlanders die hebben aangegeven al maatregelen te hebben genomen om het gasverbruik omlaag te brengen, is ruim de helft (52 procent) in sterke tot volledige mate bereid om zelf nog meer maatregelen te nemen om gas te besparen. Daarnaast is 37 procent hier enigszins toe bereid.

Van de mensen die geen maatregelen hebben genomen om het gasverbruik omlaag te brengen, geeft 37 procent aan al in een energiezuinige woning te wonen. Daarnaast vindt 14 procent dat de huisbaas dat moet regelen, omdat ze in een huurhuis wonen en nog eens 14 procent zou niet weten hoe ze maatregelen zouden kunnen nemen om het gasverbruik omlaag te brengen.

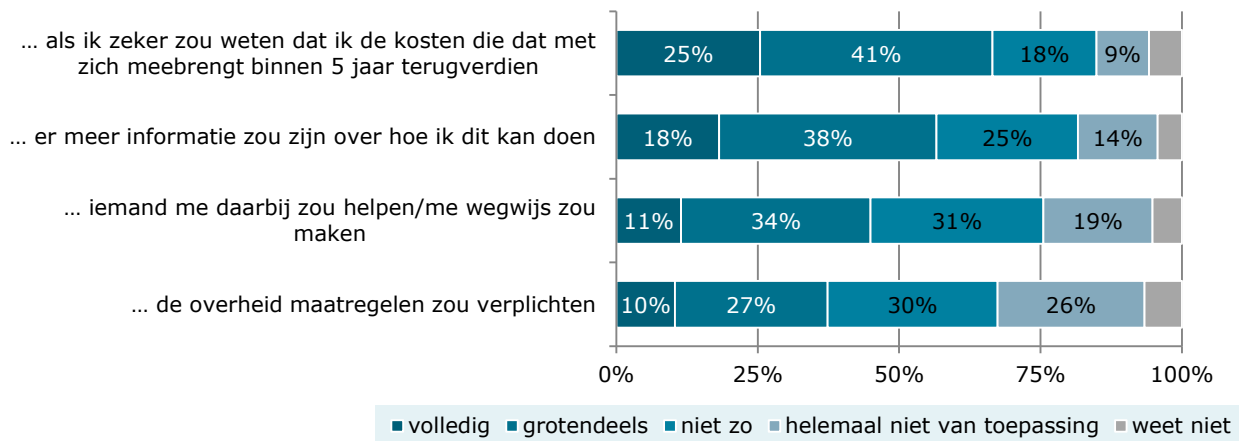
Een kwart van deze mensen is in sterke mate of volledig bereid om zelf in de komende 2 jaar gas besparende maatregelen te nemen en 44 procent is hier enigszins toe bereid.

Motieven om gas te besparen

Van de Nederlanders is 67 procent (volledig of grotendeels) geneigd om gas besparende maatregelen te nemen, als ze zeker zouden weten dat de kosten die dat met zich meebrengt binnen 5 jaar zijn terugverdiend. Bijna zes op de tien (56 procent) zou grotendeels of volledig bereid zijn om gas besparende maatregelen te nemen, als er meer informatie zou zijn over hoe ze dit kunnen doen en 44 procent als iemand ze daarbij zou helpen.

Figuur 4.3

Ik zou geneigd zijn maatregelen te nemen om gas te besparen, als...

Voor 42 procent zou het besparen van geld de belangrijkste reden zijn om op gas te besparen en voor 40 procent is iets kunnen doen tegen de klimaatverandering de belangrijkste reden om op gas te besparen. Tien procent noemt als belangrijkste reden dat de kans op aardbevingen in Groningen dan kleiner wordt.